

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

GEC PILOT STUDY MARKING GUIDELINE 2022 XITSONGA HOME LANGUAGE GRADE 9

XIYENGE XA A

- Maraka yin'we ku ya hi nhlamulo.
- A ku na maraka ya hafu.
- Gwajula (✓) ntsena nhlamulo leyi nga ya ntiyiso u khwatihata leyi nga ri ki ya ntiyiso.

Xivutiso xa 1

No.	Expected answer		
1.1	C	A hlayile hi swona ebukwini.	✓
1.2	C	timboni ta mune	✓
1.3	C	lava.	✓
1.4	A	hi ku ya hi tinguva	✓
1.5	B	U arile ku tshika norho wa yena.	✓
1.6	B	A lava ku hlukukisa vutomi bya tiko ra ka vona.	✓
1.7	B	A va ri na ku kanakana.	✓
1.8	D	a khomiwile hi tingana	✓
1.9	B	xivulavulelo	✓
1.10	B	Va na xikholwahava.	✓
1.11	A	A swi nga khorwisi.	✓
1.12	D	Mavonelo ya leswi vanhu a va tekisa William xiswona ya cincile endzhaku ka vutumbuluxi bya yena.	✓
1.13	D	U na vutshila byo tumbuluxa naswona wa tibusumeta.	✓
1.14	C	A ri n'wamilorho.	✓
1.15	A	hlaseriwile, onhiwile, omile	✓
1.16	B	Norho wa William wo antswisa vutomi bya ndyangu wa ka vona wu pfunile tiko hinkwaro.	✓
1.17	A	nhlokomhaka ya buku.	✓
1.18	C	A tirha hi matimba a nga cinci.	✓
1.19	B	muhlohloteri.	✓

No.	Expected answer		
1.20	D	vahlayi lava rhandzaka switori leswi hlohlotelaka	✓
1.21	A	Vahlayi va twela vanhu va Malawi vusiwana.	✓
1.22	D	'ri siyile purasi ra ndyangu wa ka vona ri onhakile'	✓
1.23	B	Ku ta va na mati hi nkarhi wa dyandza.	✓
1.24	D	ku endla leswaku ndzimana yi tsakisa	✓
1.25	B	Ku tiyimisela na ku tirha hi matimba swi nga cinca vutomi.	✓

Xivutiso xa 2

No.	Expected answer		
2.1	C	rivitaswianakanyiwa	✓
2.2	C	xivulwampfilungano	✓
2.3	A	pulanete	✓
2.4	D	'ntshikelelo'	✓
2.5	A	xivulwa xa rihlawuri	✓
2.6	B	kasi	✓
2.7	B	ribumabumeri	✓
2.8	C	Va / ka	✓
2.9	C	Nkarhi wo tala wu tlangisiwa hi hina hi vulavula hi ku cinca ka maxelo.	✓
2.10	C	ku ala ku ya exikolweni	✓
2.11	B	-ana	✓
2.12	B	u vile	✓
2.13	D	ku kombisa nhlokomhaka	✓
2.14	A	risivikomba	✓
2.15	A	fikelela	✓
2.16	B	Greta, na tata wa yena, va ya eka nhlengeletano ya ku cinca ka maxelo vusiku bya namuntlha.	✓
2.17	D	U vutisile Greta leswaku hikokwalaho ka yini a twala a ri na ntshikelelo ngopfu wa miehleketo siku leriya.	✓
2.18	A	Vantshwa a va vilerisiwi hi timhaka ta misava.	✓
2.19	D	hi	✓
2.20	B	Pulanete ya misava yi le khombyeni ro hisa ngopfu.	✓

LEMUKA: Xivutiso xa 3.1 na 3.2 swi fanele ku rhekhodiwa swin'we tani hi xiphemu xa Xivutiso xa 3: Xitshuriwa xa swovoniwa xa mpimo wa 15 wa timaraka.

Xivutiso xa 3.1

No.	Expected answer		
3.1.1	B	Kombisani tintswalo.	✓
3.1.2	D	Vadyondzi	✓
3.1.3	B	ku tiyisisa hungu ra nhlokomhaka	✓
3.1.4	A	vumunhuhati	✓
3.1.5	C	ntirhisano.	✓

XIYENGE XA B

- U nga xupuli mudyondzi eka xihoxo xo fana ku tlula ka mbirhi.
- A ku na timaraka ta hafu.
- Khwatihata swihoxo leswi nga endliwa hi mudyondzi, u nga vekeli xihambano (X).

Xivutiso xa 3.2

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.1	ethekisini/ ebazini/ esibazanini ✓ KUMBE emovheni ✓ KUMBE endleleni ✓	Nyika maraka eka nhlamulo leyi kongomisiweke eka movha lowu faneleke.	1
3.2.2	mukhandziyi ✓ KUMBE n'wana/ muntshwa (amukela rimbewu rihi kumbe rihi) ✓	Amukela na man'wana maveketelelo lama twisisekaka. ya tinhlamulo 0 maraka loko nhlamulo yi kongomisiwile eka muchayeri.	1
3.2.3	Ku chayela na ku tsala xihungwana ✓ KUMBE Ku hlaya xihungwana a ri karhi a chayela ✓ KUMBE Ku tsala xihungwana/ ku languta/ Ku kavanyetiwa hi riqingho ✓	Amukela nhlamulo yin'wana na yin'wana leyi twisisekaka.	1

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.4	<p>U chayela a ri karhi a hlaya xitshuriwa xa vuhlayiseki leswi swi kalaka swi nga hlayisekangi. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Ku hlaya switsundzuxo swa vuhlayiseki a swi sivelangi nghozi ya yena. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>U le ku endleni ka migingiriko yo ka yi nga hlayisekangi (ku tsala a ri karhi a chayela) ku ri hi ku u ringeta ku tihlayisa (hi ku hlaya switsundzuxo swa vuhlayiseki eka <i>arrive.mobi</i>). ✓</p>	<p>Nyika maraka loko a kombisile ku hambana exikarhi ka ku hlaya switsundzuxo swa vuhlayiseki na machayeledo yo biha.</p>	1
3.2.5	<p>Muchayeri u tlumbile movha ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>movha wa maphorisa. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Mama Taxi u vangile nghozi. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Mama Taxi u chayisile movha lowu nga emahlweni ka yena. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Mama taxi u chayisile movha loko a ri karhi a languta riqingho ra yena ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Mama Taxi u chayisile movha wa maphorisa. ✓</p>	<p>Maraka yin'we yo hlamusela hi ntiyiso leswi humelalaka eka rimba ra 4.</p>	1

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.6	<p><u>Matitwelo</u></p> <p>Mukandziyi wa chava. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Swa n'wi chavisa ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>wa vilela ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>U chuhile ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>U na ntshikelelo ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>a hlundzukile ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>a karhatekile emoyeni ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>A khunguvanyekile ✓</p> <p><u>Xivangelo</u></p> <p>Mahlo ya yena a ya pfulekile swinene. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Nomo wa yena a wu pfulekile swinene ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Nomo wa yena wu swoholotekile ku ya etlhelweni rin'we. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>U sukile ekusuhi na muchayeri a ya tshama emakumu. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Matsolo ya yena u ma khotsile ku fika exifuveni ✓</p>	<p>Timaraka timbirhi ta loko a endlile minkumbetelo leyi nga hoxekangiki ya switwi swa ximunhuhatwa na loko a seketerile nkumbetelo wa swikombiso swa swovoniwa hi ndlela leyi nga hoxekangiki.</p> <p>Maraka yin'we loko a kotile ku kombisa ririmi ra miri leri nga hoxekangiki ku seketela switwi leswi nyikiweke.</p> <p>U nga nyiki maraka loko a nga kotangi ku yelanisa matitwelo.</p>	2

No.	Expected answer	Rationale/Clarification	Mark
3.2.7	<p>U nga chayeli u ri karhi u tsala xihungwana. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Tekela enhlokweni vakhandziyi va wena KUMBE u va yingisela. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Tshama u langutisile egondzweni minkarhi hinkwayo loko u karhi u chayela. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>U nga hlayi mahungu eka riqingho ra wena u ri karhi u chayela. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Hanya leswi u swi vulavulaka ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Landzelela leswi u swi hlayeke/hlayaka ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Veka riqingho ra wena ekule loko u karhi u chayela ✓</p>	<p>Amukela nhlamulo leyi twisisekaka.</p>	1
3.2.8	<p>Ina. ✓</p> <p>Muchayeri a ta va a papalatile ngozi leyi. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Loko muchayeri a langutile egondzweni, a tava a nga humelelangi hi ngozi. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Muchayeri u ta va ekhombyeni eka maphorisa sweswi. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>Ee. ✓</p> <p>U fanele ku va na riqingho ekusuhi ku va xilamulelamhangu. ✓</p> <p>KUMBE</p> <p>U fanele ku tiva switsundzuxo swa vuhlayiseki loko a ri karhi a chayela. ✓</p>	<p>Timaraka timbirhi loko a kotile ku hlela swiendlo swa ximunhuhatwa na ku tlhela a seketela hi ndlela leyi nga hoxekangiki.</p> <p>Ku hlela swi nga ha kumbeteriwa hi ndlela yo seketela.</p> <p>Amukela nhlamulo leyi twisisekaki eka nhlamulo ya ina kumbe ee.</p> <p>A nga nyikiwi maraka loko a lo hlamula ntsena ina kumbe ee a nga seketelangi kumbe a seketerile hi mavonelo yo hoxeka.</p>	2

TIMHAKANKULU LETI LANGUTERIWEKE: Timhaka tin'wana na tin'wana ta 7 leti landzelaka kumbe leti fanaka.

1.	Vutisa mutivi wa miehleketi ya swa dyondzo ku kuma switsundzuxo eka leswi languteriweke eka timhaka ta ntirho emisaveni. ✓	<p>VUNDZENI: Nyika maraka yin'we hi nhlokomhaka leyi yi faneleke na leyi yi fambelanaka = 7 wa timaraka</p> <p>U nga xupuli swihoxo swa mapeletelo ni swa ririmi leswi nga cinciki mongo wa mhakankulu.</p> <p>RIRIMI: <i>Ku papalata ka leswi nga tolovelekangiki ka leswaku timaraka ta ririmi ti tlula timaraka ta timhakankulu, avela timaraka ta ririmi tani hi laha ti kombisisweke ha kona laha hansi.</i></p> <p>1-3 wa timhakankulu leti nga hoxekangiki = + maraka yin'we 1</p> <p>4-5 wa timhakankulu leti nga hoxekangiki = + timaraka timbirhi 2</p> <p>6-7 wa timhakankulu leti nga hoxekangiki = + timaraka tinharhu 3</p> <p><i>U nga susi timaraka hikokwalaho ka xivumbeko lexi hoxekeke kumbe xa ku tshaha hi ku kongoma eka tsalwa KUMBE ku hlayiwa ka marito lo ku ngahelolangiki. Nyika timaraka eka timhakankulu ku kondza u fikelela marito lama lavekaka ivi u honisa leswi saleke</i></p> <p><i>U nga xupuli hikokwalaho ko pfumala nkunguhato. Nyika timaraka eka nkunguhato na loko mahetelelo ma nga endliwanga kumbe ya nga helelangi.</i></p>	10
2.	Vulavula na mutsundzuxi wa dyondzo ya le henhla ku kuma switsundzuxo. ✓		
3.	Endla ndzavisiso eka tiwebusayiti ta le yunivhesiti kumbe ta le kholichi eka tikhoso leti nga kona na swilaveko swo nghena. ✓		
4.	Hlawula tidyondzo leti ti nga ta endla munhu a tsaka. ✓		
5.	Hlawula tidyondzo leti ti yisaka eka mintirhovutomi leyi yi nga ta tshama yi ri kona nkarhi wo leha/ leyi tsakisaka. ✓		
6.	Papalata ku hlawula tidyondzo ku ya hi leswaku i mani loyi a ti dyondzisaka. ✓		
7.	U nga endli tidyondzo leti nga ta ku sivela tindlela ta ku hlawula eka nkarhi lowu taka. ✓		
8.	Teka swiboho hi ndlela yo rhula hi laha swi nga kotekaka ha kona. ✓		
9.	Sungula ku languta tindlela to hlawula ku sukela eku sunguleni ka Giredi ya 9 kumbe eka Giredi ya 8. ✓		
10.	Hlawula metse/ tinhlayo tani hi dyondzo leyi pfulaka tindlela to tala ta ntirhovutomi ✓		